

A románok forradalmi-nemzeti harca Észak-Erdélyben 1940–1944

1940 őszen, a hitlerista Németország által Romániára kényszerített bécsi diktátumot követően az észak-erdélyi forradalmi munkásszervezetek egy pillanatra sem ismerték el Észak-Erdély önkényes leszakítását, állandóan harcoltak a bécsi döntés megsemmisítéséért, s a gazdasági, társadalmi, nemzeti és politikai jogok kivívásáért mozgósították az itt élő néptömegeket. A forradalmi, nemzeti, antifasiszta harc fő erői Kolozsváron összpontosultak: ez a város lett a különböző nemzetiségű észak-erdélyi dolgozók szervezeti központja a fasiszta-horthysta uralom elleni küzdelemben.

*

1940 szeptemberének első napjaiban az RKP Központi Bizottságának Titkársága Kolozsvárról Bukarestbe hívta az RKP Erdély és Bánát Tartományi Bizottságának egyik képviselőjét, és konkrét utasításokat adott arra vonatkozóan, hogy a jövőben miként szervezzék meg a kommunisták munkáját Észak-Erdélyben.

Az észak-erdélyi Tartományi Titkárság alkalmazkodott az új körülményekhez, az RKP itt élő harcosaival és szervezeteivel tovább folytatta a tevékenységet mind a párt, mind pedig a kommunista ifjak, a szakszervezet, a Vörös Segély keretében. Az RKP Központi Bizottságának Titkárságától kapott utasításoknak megfelelően a nemzeti elnyomás ellen folytatott küzdelem a magyar tömegek antifasiszta mozgalmával egyidejűleg szükségessé tette új, illegális, nemzeti-forradalmi, antifasiszta jellegű szervezetek létrehozását. Ilyenek voltak: az Észak-Erdélyi Románok Nemzeti-Forradalmi Tanácsa, a Zsidók Tanácsa, a Diákok Nemzeti Tanácsai.

Az RKP Észak-Erdélyben szervezett akcióinak hatékonysága a bécsi diktátum után abból a jelentésből is kitűnik, amelyet 1940. szeptember 30-án a magyar királyi csendőrnnyomozó központi parancsnokság terjesztett elő, s amelyben az áll, hogy a Román Kommunista Párt tagjai mondhatni megszakítás nélkül folytatták szervező munkájukat, elővigyázatosan konspiráltak és elrejtőztek, igyekeztek egyre szélesebb körre kiterjeszteni munkásságukat, s — mint később kiderült — ezt a tevékenységet Kolozsvárról irányították.

Az észak-erdélyi román nemzetiségű néptömegeket, amelyek ideiglenesen a horthysta-fasiszta uralom alá kerültek, forradalmi alapon kellett megszervezni annak érdekében, hogy a magyar dolgozókkal egységben harcoljanak a horthysták, a fasiszta ellen, politikai, gazdasági, kulturális jogaikért, a nemzeti felszabadulásért és Észak-Erdélynek egy demokratikus Romániával való újraegyesüléséért. Ezt a feladatot vállalták a kommunisták akkor, amikor — 1940 szeptemberétől kezdve — szervezni kezdték az Észak-Erdélyi Románok Nemzeti-Forradalmi Tanácsát, amelynek központja Kolozsváron volt. A kommunisták minden román nemzeti energiát a forradalmi harc felé igyekeztek terelni, s arra törekedtek, hogy megghiúsítsák és ellensúlyozzák a nacionalista, sovíniszta politikai manővereket, amelyek mind a román, mind pedig a magyar reakciós burzsoázia részéről jelentkeztek.

Az Észak-Erdélyi Románok Nemzeti-Forradalmi Tanácsa kezdetben illegális szervezetként működött, mesterien összeegyeztette az illegális tevékenységet a féllegális és legális harci formákkal. Egyre inkább gyökeret eresztett a román lakosság széles rétegeiben, fokozatosan egész Észak-Erdélyt átfogó szervezetté lett, és átalakult az Észak-Erdélyi Románok Nemzeti-Forradalmi Szövetségévé.

A kommunisták avégett, hogy átfogják egész Észak-Erdély területét, értékesíték az Ekésfront tapasztalatait és kapcsolatait is. Abban az erőfeszítésükben, hogy legális jelleget adjanak a szervezkedésnek, sikeresen felhasználták a szervezeteki mozgalmat, amelyet a háttérből a kommunisták irányítottak. A szervezeteki központok megteremtése lehetővé tette a román lakosság számára, hogy széles alapokon, aktívan szervezkedjék, és ugyanakkor álcázza a horthysta rendszer ellen irányuló nemzeti-forradalmi tevékenységét. A módszereket jól választották meg, a tervet alaposan átgondolták és egyeztették, mivel Dél-Erdélyben — Nagyenyed központtal — a romániai magyaroknak is hasonló szervezetek voltak.

A nemzeti-forradalmi tanács alakuló értekezletét Kolozsváron tartották 1940 novemberében, s ezen részt vett többek között Vasile Pogăceanu, Pavel Bojan, Iosif Bălaj, Iulian Chitta, Theodor Bindea, Ioan Pampu Kolozsvárról, Vasile Ierima Maramaroszigetről és Trăian Banciu Besztercéről. Ez alkalommal megbeszélték és elfogadták azt a programot, amelyet a kommunista párt észak-erdélyi titkársága dolgozott ki, és amelynek a bevezető része 15 pontban fogalmazta meg az ország e részében élő román lakosság céljait, törekvéseit: „Harcolni a román nép szabadságjogaiért, mindenféle elnyomás ellen, a román nép felszabadításáért... Az észak-erdélyi román nép mélységesen meg van győződve arról, hogy politikai felszabadulását, társadalmi és gazdasági jólétét csak a vele ezer éve együtt élő magyar dolgozó néppel közösen vívott harcban érheti el, nem pedig a leigázó idegen hatalmak diktátuma révén.”

A bécsi diktátummal szembeni állásfoglalás s annak az elítélése, hogy a német imperializmus és a fasizmus megcsönkította Romániát, világosan kifejeződik ebben a programban, amely határozott küzdelemre szólít fel a bécsi diktátum hatályon kívül helyezése végett és azért, hogy Észak-Erdély visszatérjen Románia természetes határai közé. A program konkrét politikai, nemzeti, gazdasági, kulturális követeléseket is tartalmaz.

*

A Horthy-uralom négy éve alatt a haladó, demokratikus, antifasiszta kommunista mozgalmak ellen irányuló terror súlyos csapásokat mért a románság nemzeti-forradalmi mozgalmára is, a legrátermettebb és legtevékenyebb harcosokat letartóztatták, megkínózták, táborkba és munkaszolgálatos századokba küldték és bebörtönözték, akárcsak az ellenállás magyar vezetőit és számos tagját.

A román, magyar és más nemzetiségű dolgozók széles körű és egyre erőteljesebb mozgalmát a Horthy-fasizmus ellen végül is akkor koronázta siker, amikor az 1944. augusztusi fegyveres felkelés kitört, amikor a felszabadító szovjet és román hadseregek kiűzték a hitlerista és horthysta csapatokat hazánk egész területéről.